

Boekbesprekingen

Insektenfauna en Natuurbeheer; voordrachten en posterpresentaties van een symposium 22.X.1988 te Utrecht. W. N. Ellis (red.). 1989. Stichting Uitgeverij van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging. (Wetenschappelijke Mededelingen van de KNNV nr. 192; ISSN 0167-5524). p. I-X, 1-210. Te verkrijgen door f 28,50 (incl. verzendkosten) over te maken op giro nr. 13028 t.n.v. St. Uitgeverij KNNV, Hoogwoud, o.v.v. titel boek.

Tien jaar geleden, in 1979, verscheen het eerste deel "Levensgemeenschappen" van de serie Natuurbeheer in Nederland. Het kostte de schrijvers toen veel moeite om de gewenste gegevens op te sporen over de minst geachte schepsels en hun speciale plekken. Insektenfauna en Natuurbeheer is een bijdrage, die op dit gebied een deel van de gezochte informatie aanreikt. Het bevat een bewerking van 22 voordrachten en posterpresentaties van het symposium dat door de Nederlandse Entomologische Vereniging, de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging en de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie georganiseerd werd. De bijdragen zijn geordend naar de onderwerpen: bedreigingen, monitorsoorten, microbiotopen, praktisch insectenbeheer en inventarisaties. Onder microbiotopen en praktisch insectenbeheer treffen de schrijvers van Levensgemeenschappen vele hapklare brokjes aan, terwijl de bijdrage "Minimilieu van Minifauna" door de Commissie voor Inventarisatie en Natuurbescherming in dit opzicht een meer compleet gerecht biedt, hoewel daar een goede documentatie van de belangrijkste soorten ontbreekt.

Tussen de wereld van de entomoloog en die van de beheerder van natuurreservaten gaapt nog immer een kloof. Hoegen geeft een voortreffelijke schets van de positie van de beheerder, die een veldheer over 64 velden moet zijn. Beheerders en entomologen zullen dicht naar elkaar toe moeten groeien, voordat zeldzame ongewervelden een gelijkwaardige plaats in de aandacht van de beheerders verworven hebben naast zeldzame planten, vogels en zoogdieren. In hun nawoord signaleren Ellis en Krieken dit nadrukkelijk.

Onder het kopje "Beheer gericht op de cryptobiota" komt echter een voor beheerders en beleidsmakers merkwaardige passage voor. Er is neergeschreven "Als we een natuurreservaat, per definitie een ciland, voor de volle honderd procent zouden beheren volgens één star beheersplan, dan verdwijnen de soorten waarin in het plan niet is voorzien - en dat zijn er vele". Deze stelling is in zoverre juist dat een beheersvorm, waarbij geen acht geslagen wordt op nuances in terreinsituaties en levensgemeenschappen, inderdaad nivellerend kan werken. Dat dit aan de starheid van het beheersplan te wijten zou zijn, is onjuist. Willekeur en chaos in beleid en beheer zijn evenzeer bedreigingen voor levensgemeenschappen als de aantastingen van het milieu, waar iedereen nu de mond vol van heeft. Het opstellen van een rigide beheersplan is juist bedoeld als bestrijding van dit euvel. De vraag is of daarin voldoende aandacht aan details wordt besteed. Dat liefhebbers van insecten zich nu profileren als een belangengroep, die zich bij het natuurbeheer betrokken voelt, kan daarin uiteindelijk veel ten goede helpen keren.

Frits Bink, RIN

Atlas van de Noordbrabantse Flora. J. M. A. Cools. 1989. St. Uitgeverij KNNV. 372 p. Te bestellen door overmaking van f 48,- (incl. verzendkosten) op postgironr. 13028 t.n.v. St. Uitgeverij KNNV, Hoogwoud.

In 1977 verscheen de 'Atlas fan de floara fan Fryslân'. Nu, twaalf jaar later, is er een tweede provinciale flora-atlas verschenen. Deze, prima verzorgde, uitgave begint met een hoofdstuk over het ontstaan van het Noordbrabantse landschap. In kort bestek wordt hierin een overzicht gegeven van landschap en flora-ontwikkeling vanaf het Pleistocene tot heden. Dan volgt een hoofdstuk over de verwerking en verantwoording van de gegevens. Aangegeven wordt waarom is gekozen voor verwerking op het niveau van uuthokken (5 x 5 km²). Verwerking op km-hok-niveau zou veel beter inzicht geven in de relaties met het landschap en in de mate van voor- en achteruitgang van de soorten. Veel gegevens bleken echter niet op km-hokbasis verzameld te zijn, hetgeen toch wel erg jammer is! In het derde hoofdstuk 'De flora van Noord-Brabant' wordt eerst de relatie aangegeven met de standaardlijst van de Nederlandse Flora uit 1983. Ook in het eigenlijke

atlasgedeelte is deze lijst als uitgangspunt gehanteerd. Het bespaart de lezer in elk geval de eventuele discussies over de systematische plaats van bepaalde ondersoorten of varianten. Verder bestaat dit hoofdstuk uit een nadere karakterisering van het Kempens en het Fluviaal distrikt in Noord-Brabant en uit een beschrijving van de achteruitgang van de flora per biotoop. Er worden vergelijkingen gemaakt tussen het voorkomen van soorten voor 1950 en na respectievelijk 1950, 1970 en 1980. Voor een 40-tal bedreigde en verdwenen 'aandachtssoorten' is deze vergelijking in een tabel samengevat. Hieruit blijkt eens te meer hoe alarmerend en nog steeds sneller voortschrijdend de achteruitgang van de flora is!

In het hoofdstuk worden uitsluitend Nederlandse namen gebruikt volgens de naamlijst voor Nederland en België uit 1986. Door de naamveranderingen, die daarin zijn doorgevoerd, kan dit voor de iets minder bijde-tijdse lezer wel eens problemen opleveren. De hoofdmoot van het boek wordt gevormd door verspreidingskaartjes en beschrijvingen per plantesoort, op alfabetische volgorde van de wetenschappelijke namen. De kaartjes zijn uitsluitend gebaseerd op gegevens uit de periode 1970-1987. Van oudere vondsten wordt soms melding gemaakt in de begeleidende tekst; voor de verspreidingsbeelden van de vroegere situatie is men aangewezen op de Atlas van de Nederlandse Flora, waarvan het derde en laatste deel eind 1989 is verschenen.

Het boek wordt besloten met een soortenlijst met per soort het aantal uuthokken (na 1970), een letteraanduiding voor de mate van voorkomen (uuthokfrequentieklasse) per plantengeografisch distrikt, het al dan niet voorkomen voor 1950 en na 1950, 1970 en 1980 en een aanduiding of de soort beschouwd wordt als aandachtssoort dan wel als bedreigde of vermoedelijk (na 1980) verdwenen aandachtssoort.

Door een verdere (geautomatiseerde) bewerking van het materiaal zou er misschien nog meer informatie uit gehaald kunnen worden. Desalniettemin verdient het voorliggende resultaat alle bewondering. Het boek is zonder meer te beschouwen als een waardevolle bijdrage aan de floristiek van Nederland en een zeer belangrijke documentatie ten behoeve van het vegetatie- en soortgericht natuurbeschermingsbeleid. Welke provincie volgt?

Joop C. Smittenberg
Dienst Ruimte & Groen, Drenthe

Signalement

Besturen van waterrijke gebieden; het omgaan met wetlands door lagere overheden. Samengesteld door een aantal particuliere natuur- en milieubeschermingsorganisaties, die samenwerken in het zg. Wetlandsoverleg. 1989. 30 p. Inl.: Stichting Natuur en Milieu, H. van den Wall Bake, tel. 030-331328.

De brochure geeft aan waar wetlands (waterrijke gebieden, zoals plassen, moerassen en veengebieden) zich bevinden, hoe waardevol zij zijn en hoe lagere overheden inhoud kunnen geven aan behoud of herstel van wetlands. De illustraties bestaan uit kleurenfoto's.

Themanummer Nachtzwaluw. Het Vogeljaar 37(6). 1989. 136 p. Te verkrijgen door f 12,50 over te maken op gironr. 964472 t.n.v. Het Vogeljaar, Delft, o.v.v. 'Nachtzwaluw'.

In juli 1985 is door de Europese Gemeenschap de Nachtzwaluw toegevoegd aan de lijst van bedreigde vogelsoorten, waarvoor speciale beschermingsmaatregelen dienen te worden genomen. In een groot aantal bijdragen wordt in dit themanummer ingegaan op de levenswijze, de trek, het veldonderzoek, de bedreigingen, het passende beheer en andere wetenswaardigheden over deze vogel van de schemering. Het nummer is ruim voorzien van tabellen, figuren en zwart-wit foto's.

Hoogstamboomgaarden; kleine landschapselementen in Limburg nader bekeken. B. Locht. Stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen in Limburg. 1989. 38 p. Te verkrijgen door f 15,- over te maken op gironr. 5241531 t.n.v. Stichting IKL, Roermond, o.v.v. 'boekje Hoogstamboomgaarden'.

De belangrijkste aspecten van de hoogstamboom worden in deze brochure aan de orde gesteld. Het beheer en onderhoud krijgen extra aandacht. De illustraties bestaan voornamelijk uit tekeningen in kleur. Enkele belangrijke adressen en literatuurgegevens sluiten het boekje af.

Zeeboek; determinatietabellen voor flora en fauna van de Nederlandse kust. E. de Ruyter & A. Schoenmaker (Red.). Jeugdbondsuitgeverij i.s.m. Stichting Uitgeverij KNNV. 1989. 238 p. Te verkrijgen door f 17,50 over te maken op gironr. 233040 t.n.v. Jeugdbondsuitgeverij, Utrecht.

Het Zeeboek is een strandgids met determinatietabellen. Vanuit bepaalde, in het oog springende kenmerken (bv. is de schelp wit of niet) wordt de naam van de soort of de fa-

milie van het dier of de plant gevonden. Het boek bevat o.a. tabellen van: zeewieren, zee-grassen, sponzen, kwallen, zeeanemonen, wormen, schelpen, slakken, zeepokken, inktvissen, garnalen, krabben, kreeften, stekelhuidigen, vissen en zeezoogdieren. Naast wetenschappelijke namen worden Nederlandse namen gegeven; tevens wordt kort biotoop of voorkomen vermeld. De illustraties bestaan voornamelijk uit tekeningen, soms zwart-wit foto's.

Veranderingen in de Hollandse Kustfauna. A.F.F. Oosterbaan. Wetenschappelijke Mededeling 193 van de Stichting KNNV. 1989. 60 p. Te verkrijgen door f 18,50 over te maken op gironr. 13028 t.n.v. St. Uitgeverij KNNV, Hoogwoud, o.v.v. titel boekje.

Dit boekje geeft een beschrijving van het voorkomen van zeedieren voor de Hollandse kust en veranderingen daarin gedurende de periode 1931 - 1985, aan de hand van schriftelijke bronnen. De uitgave is voorzien van staafdiagrammen en tekeningen.

De Waarden langs de Friese IJsselmeerkust: samenhang tussen bodem, hydrologie en vegetatie. H. Slager & G.F.J. Smit. Wetenschappelijke Mededeling 194 van de Stichting KNNV. 1989. 43 p. Te verkrijgen door f 16,50 over te maken op gironr. 13028 t.n.v. St. Uitgeverij KNNV, Hoogwoud, o.v.v. titel boekje.

De buitendijkse waarden langs de Friese IJsselmeerkust zijn ontstaan na de aanleg van de Afsluitdijk in 1932. Het peil van het IJsselmeer werd vrij constant en het water vrij snel zoet. In dit onderzoek worden de ontwikkelingen in de vegetatie, die zich hebben voorgedaan op deze van oorsprong zoute gebieden beschreven, teneinde deze kennis te kunnen gebruiken voor overeenkomstige gebieden. Er zijn twee vormen van beheer: 'niets-doen' en regelmatig maaien of beweiden. Zwart-wit foto's, figuren en vegetatiekaartjes illustreren de uitgave.

Land van Maas en Waal; opnieuw op de schop. C.A. Louws. Stichting Gelderse Milieufederatie. 1989. 64 p. Te verkrijgen door f 10,- over te maken op gironr. 2465801 t.n.v. Gelderse Milieufederatie, Arnhem, o.v.v. 'Land van Maas en Waal'.

In 1988 is in het 'Land van Maas en Waal' opnieuw een ruilverkaveling in voorbereiding genomen. Zowel ontwikkeling van landbouw als van natuurwaarden worden in dit rapport beschreven. Tevens wordt voorgesteld de voorzieningen voor extensieve recreatie uit te breiden. In het inrichtingsmodel worden o.a. voorgesteld de moeras- en

broekbossen te herintroduceren in het centrale komgebied en grote delen aan de landbouw te onttrekken in de uiterwaarden.

Tussenbalans van het geïntegreerde melkveebedrijf 'Ark'. A. van Paassen & O. Vloedgraven. Centrum Landbouw en Milieu. 1989. 92 p. Te verkrijgen door f 20,- over te maken op gironr. 4204713 t.n.v. Stichting CLM, Utrecht, o.v.v. 'Rapport Ark'.

Dit rapport geeft de resultaten van zeven jaar integratie van landbouw en natuurbeheer op melkveebedrijf Ark. Het bedrijf ligt op kleigrond onderaan de dijk van het IJsselmeer bij Nijkerk. Het blijkt, dat een redelijk inkomen te combineren is met een goed milieubeheer en een rijke weidevogelstand.

De Nederlandse bladmossen; Flora en verspreidingsatlas van de Nederlandse Musci (Sphagnum uitgezonderd). A. Touw & W.V. Rubers. 1989. Natuurhistorische Bibliotheek deel 50, St. Uitgeverij KNNV. Utrecht. f 99,50. Verkrijgbaar in de boekhandel.

Ongeveer 65000 in de loop van twee eeuwen bijeengebrachte collecties zijn geanalyseerd, waaruit eigenschappen, variatie in uiterlijk van de soorten, hun milieu-eisen en hun verspreiding in Nederland zijn afgeleid. Daarbij is gelet op voor- of achteruitgang en hun mogelijke oorzaken.

Elke dag telt voor onze bedreigde wereld. Wereld Natuur Fonds. Zeist. 1990. 128 p. Te verkrijgen door f 10,- over te maken op gironr. 44466 t.n.v. WWF, Zeist, o.v.v. 'ronde boekje'. Inl.: tel. 03404-22164.

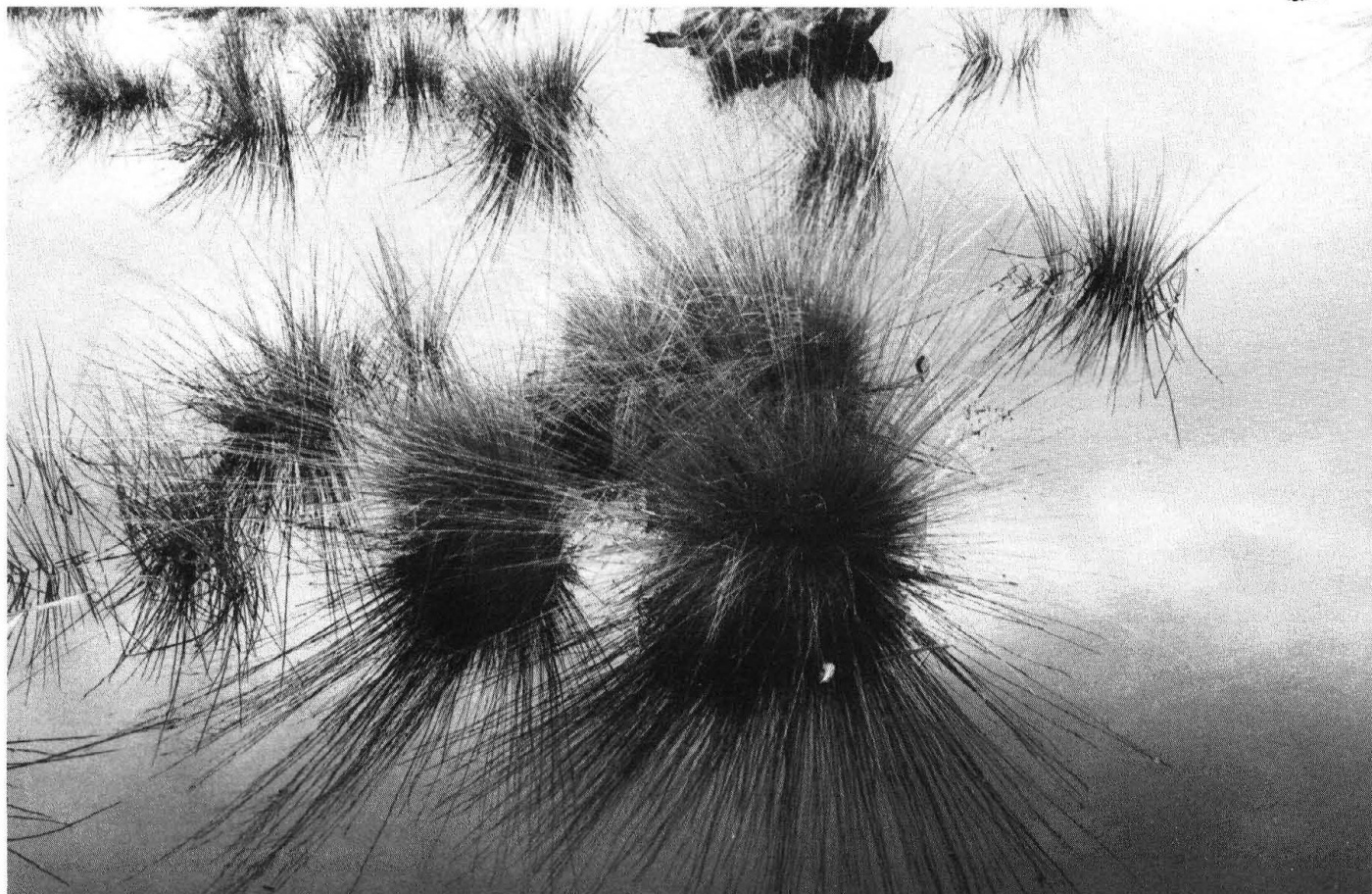
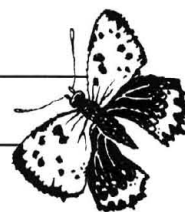
In dit boekje geeft WWF aan op welke manieren natuur en milieu bedreigd worden en wat nodig is om deze bedreigingen te stoppen. Het boekje is gratis voor alle donateurs.

Boeren met natuur; brochure bij het dia-klankbeeld. J. van der Wee. Natuur en milieu federatie Overijssel. 1990. 22 p. Inl.: Natuur en milieu federatie Overijssel, tel. 038-217166.

Dierlijke mest kan op verschillende manieren op het land worden gebracht: voor- en nadelen van inrengen, verregen, injecteren en zodebemesting worden genoemd. Ook de bestrijding van onkruiden en insecten komt aan bod: in plaats van pesticiden kan de boer gebruik maken van een infraroodbrander.

Platform; Ecologische hoofdstructuur: ruggegraat van de versnipperde natuur? P. Opdam. 66

Inhoudsopgave

Begrazing van Riet door runderen en paarden in de Lauwersmeer. Grazing of Reed (*Phragmites australis*) by cattle and horses in the 'Lauwersmeer' nature reserve. H.J. Drost, E.J.M. van Deursen & A. Muis. 68

Voorkomen, ecologie en beheer van de Moerassprinkhaan (*Mecostethus grossus*) in België. Occurrence, ecology and management of the Large marsh grasshopper in Belgium. K. Decler. 75

Herstel van riviertrekvisser in de Rijn een realiteit? 1. De Atlantische zalm (*Salmo salar*). Is the recovery of anadromous fish species in the river Rhine a reality? 1. The Atlantic salmon. S.J. de Groot. 82

Herstel van riviertrekvisser in de Rijn een realiteit? 2. De Forel (*Salmo trutta trutta*). Is the recovery of anadromous fish species in the river Rhine a reality? 2. The trout. S.J. de Groot. 89

Boekbesprekingen 93

Signalement 95

Vragen & Mededelingen 96